

דפי עיון

"ליהודים היתה אורה" אמר רבי יהודה:
אורה - זו תורה.

וכך הוא אומר:
"כי נר מצוה ותורה אור" [מגילה ט"ז]

לזכרה של: אורה מושקוביץ ע"ה
משואות-יצחק

במפרשים

יו"ל ע"י מ. מושקוביץ * משואות-יצחק 79858, ד.ג. שדה-גת * טל': 08-8581440 * פקס: 08-8503835

שנת תשס"ה

פרשת האזינו

לב (א) האזינו השמים, לשון אוזן*, פירוש: הטו אוניכם. ואדסליק מינה קאי:
ואעידה במ את השמים ואת הארץ¹, אמר לעדים שישמעו את דברי העדות. האזינו
השמים, שהרי לפניכם נתתי לכם את התורה, שנאמר: כי מן השמים דברתי עמכם².
ותשמע הארץ, שעליה עמדו כשאמרו: געשה ונשמע³. האזינו, על שם שהם מרובים
כמ"ש רבותינו ז"ל⁴ שהם שבעה, אמר להם לשון רבים. ותשמע הארץ, והארץ היא
יחידה, אמר בה לשון יחיד. האזינו השמים ותשמע הארץ, עליו נאמר⁵: שמעו שמים
והאזינו ארץ כי ה' דבר. משה רבינו היה באותו פרק רחוק מן השמים ועומד בארץ,
לפיכך נתן האזנה לשמים, שכן מנגה הוא שאומר לאותו העומד רחוק לשון האזנה,
שיטה אונו לשמוע ע"י שהוא רחוק, ונתן שמיעה לארץ שאין לומר לקרוב בלשון
האזנה אלא בלשון שמיעה, אבל ישעיה שהיה מדבר בשמו של הקב"ה נתן שמיעה
לשמים והאזנה לארץ⁶. וי"מ⁷ למפרע האזנה שייכא במקום שהוא קרוב ושמיעה
בענין שהוא רחוק, משה שרגילותו היה בשמים אמר: האזינו השמים, ותשמע הארץ,
שהיתה רחוקה ממנו, בא ישעיה ואמר סמך לדבר שמעו שמים שהיה רחוק מהם,
והאזינו ארץ שהיה קרוב לה. השמעה, צבא השמים*. הארץ, צבא הארץ.

א. חוקוני

פרק לב' פסוקים א', ב'.

(ב) יערורף כמטר לקחי, דברים שאני אומר לכם אינם דברים בטלים אלא כשם
שהמטר יורד ואין הנאתו וטיבו נכרין ונראין וסוף שמגדל פירות. אף כך לקחי
ואמרת. ד"א לשון תפלה הוא: יהי רצון שלא ישובו דברי ריקם אלא יעשו פירות
בלבות השומעים כמעשה המטר והטל בארץ להולידה ולהצמיחה. הזכיר כאן ארבע
רחות העולם* כשם שהעיד עליהם שמים וארץ כך העיד עליהם ארבע רחות העולם,
שאם ישמרו התורה ישובו להם רחות טובות. יערורף כמטר, זהו רוח מערבי שבא
מערפו של עולם ודרכו להביא מטר. תול כטל, רוח צפונית שהיא נוחה כטל. כשעיריב,
רוח דרומית שמשטעת כשעירים. כרביבים, רוח מזרחית שמרבה זרעים ומגדלת
צמחים. והם משבות בכל יום⁸: רוח מזרחית בבקר, ורוח דרומית בחצי היום, רוח
מערבית בתחלת הלילה, ורוח צפונית בחצי הלילה. רוח צפונית⁹ בימות החמה יפה
ובימות הגשמים קשה, רוח דרומית למפרע¹⁰, מערבית לעולם קשה, מזרחית לעולם
יפה.

אלות

1. מהו הסברו בקטע הראשון fe פסוק א'?
2. מה הוא מוסיף בקטע השני והפ'י'?
3. בקטע הציקרי הוא מסביר ריחוק וקירוב, מציגה והאזנה וכו', בצטט מה פרשניו
ללמדנו כאן?
4. מהו הקושי המרכזי עליו צונה פרשניו לפסוק ב'?
5. מספר תשובות הוא נותן לכך, מה הן?
6. מהו הסברו לכיווני הרוחות ואיך זה שייך לכאן?

* * *

213

פרק לב' פסוק ה': (ה) שחת לו. מלילת תקרא זה קסה נאלד, כי מלת שחת לא ידענו להיבט קחי. ומי הוא זה אשר שחת, שהרי לעיל מניי היה הדבור מן השי"ת הלור חמים פעלו, ועדיין לא הזכיר ישראל עד שימכן לומר עליו שחת, ואי קחי על מלת בניו שאחריו ח"כ ה"ל לכתוב שחתו לשון רעים, גם אין לחזר מלת לא עם מלת בניו (כדעת ראש"ע ורמב"ן) דפסקו הסעמיים מחנכים לזה, שהרי מלת לא בתציר להפרידו מן בניו (פרש"י וצ"ע), ולזה כתב חו"ס ידומה שהניקוד של שחת הוא שהכניס את המפרשים דמוקים שלפי שהוא דומה אל פעל עבר וצנין ככזר הדמיון לפרשו לשון פעל כמו שחת מצנריו, ושחת חללה, ולכן אין לו התחברות עם מה שלפניו ולא עם מה שלאחריו כ"א ע"פ הדחק. והגרא"ה נכון הוא שאיננו לשון פעל כלל אבל הוא שם הפועל לשון השחמה, כמו והדבר אין צהס (ירמ"י ה') לי נקם ושלם, ומדע שכן הוא שהרי הנינון צו מלרע, וחילו לשון פעל היו ראוי הנינון לשבז למעלה צעבור מלה זעריא שאחריו, כמו וכחש צה (ויקרא ה'), וכחש צו (איוב ח'), וכן שחתך ישראל כי צי צעזרך (הושע י"ג) גם הוא שם הפועל, וטעמו השחמה שלך היא כלומר חמה שחמה את עלמך ואין שם משמית זולמך (ולחנם דחק רד"ק שם בפירושו): ומלת לו דענינא שצ' על השם הסמוך לו לפניו, וצעבור שכל דברי השי"ה הזאת מדגרת על העתיד, אחר שכבר הביא הפורענות על ישראל וענתה השי"ה הזאת כי צדין צה עליהם ולא ענה מלצו ואיננו רולה צהשחמה וכליון, רק עונותיהם הטו חלה שהשחיתו מעלליהם, לזאת אחרי אמרו לדיק וישר הוא, רלה לשלול ממנו שהשחמה זאת, שאין ליהסר לו שלילה כ"א להם, ולכן אמר שחת לו לא כלומר השחמה לו איננה כלל, והרי בניו היו ואין חצ רולה צהשחמה בניו, אבל מומס ר"ל שהשחמה היא מומס מוס, של בניו ולא מוס שלו, כי המה דור עקם ופתחל ומשחמס צהס מוס צס:

אאלות

1. מה הם הקשיים מצא פרשניו בראשית דבריו?
2. מהי תשובתו לכל זה?
3. פרשנו משיק בדרכו לבאר את: "לו" ואת: "אומת" מהו פירושו ומה הרציון מאחורי כל זה?

* * *

ג. המלבי"ם - תורה אור.

פרק לב' פסוק ו': (ו) הלה' תגמלו זאת. הן מקרוב שמעתם מפיו: אנכי ה' אלהיך ועתה עשיתם עגל מסכה ואמרתם: אלה אלהיך ישראל. ושלא יתנצלו הן גם אבינו הראשון כשברא אותו השי"ת ושם אותו בגן עדן עבר תיכף על צווי ה', אמנם אם כי עשה נבלה הלא עשה עפ"י הסתת הנחש שהבטיחו שעי"ו יפקחו עיניהם ויהיו כאלהים יודעי טוב ורע. אבל אתם עם נבל שעשיתם נבלה כזאת: וגם ולא חכם שלא היה שום הסתת חכמה בדבר הנה שתשיגו ע"י העגל ואם שכוונתכם היתה שיהיה לכם למנהיג באשר שבדעתכם היה כי לא אבא עוד אליכם, אבל האם אין גם זה סכלות גדולה שכל העם יהיו נמהרי לב, ולא ירצו לחכות אף שעות אחדות, וגם להתאסף יחד לשאול עצה בגדוליהם, ונהפוך הוא כמ"ש חז"ל שהרגו את חור, ואהרן ג"כ היה ירא שלא יהרגוהו, ולא רצה לסיים במעשה העגל, הפך הדבר לדבר בשבחו של מקום, הלא הוא אביך. שכשבא לגאול אתכם שלח לומר לפרעה: בני בכורי ישראל: קנך. שהוציאך מבית עבדים ע"י אותות ומופתים, הוא עשך. לשון תקון ועשיה שהייתם עבדים לפרעה במלאכת חומר ולבנים והוא עשך לגוי מצוין: ויכוונך. שהעמידך על כן ובסיס (עדי"ש ואת כל היקום אשר ברגליהם זה ממונם) שנצלתם את מצרים וגם נתן לכם ביות הים:

אאלות

1. מהי צורת פירושו של פרשנו את פסוקנו, האם הוא שואל, מטיף, טוען או מהו אחר?
2. למה הוא מתעמק במעשה העגל דוקא?
3. מהי ההשאלה לבאר הראשון, כמה זה דומה וכמה זה שונה?
4. כמה הם הראו שהם לא חכמים?
5. איך הוא מתאר את יחס הקשיים לישראל ככמה תיאורים שונים ומה ההבדל ביניהם?

* * *

האזינו

שָׁקַל דְּבוּר טוֹב וּבְרַכַּת ה' הַיּוֹצֵאת מִפִּי אִישׁ יְהוּדִי יִשְׁאוּקָה פְּנֵיהֶם, וְהוּא אוֹמְרוּ יִשְׁאוּהוּ עַל אֲבֹתָו פְּרוּשׁ יִשָּׂא הֵבֵא מִמֶּנּוּ מֵהַטּוֹב:

(כ) ה' בְּדָד יִנְחֵנוּ. יתבאר על דרך אומנם ז"ל (כ"ר פל"ח) בפסוק (הושע ד') חבור עצבים אפרים הנח לו, כשישאל יש ביניהם אהדות אפלו עובדי עבודה זרה הנח לו, פרוש על דרך (אסתר ב') והנחה למדינות עשה, והוא אומרו ה' בְּדָד פְּרוּשׁ כְּשֶׁהָעַם בְּדָד לְשׁוֹן בַּד ה' יִנְחֵנוּ, ואומרו ואין עמו אל נכר פרוש הגם שהם עובדי עבודה זרה אין ה' מחשיב לו עון זה, ומאמר אין עמו תתפרש על דרך שדרשו ז"ל (ר"ה ל:) בפסוק (יזמ"ל) ה'רש אין לה, מקלל שיש לה, כמו כן במה שלפנינו אמר אין עמו מקלל שיש עמו אלא שאין ה' מיסרו על זה:

עוד ירצה על זה הדרך אימתי ה' בְּדָד יִנְחֵנוּ לשונגמר חלק הרע מישראל, והוא אומרו ואין עמו אל נכר שהוא חלק הרע הדבוק באדם מחטא האדם והמשכיל יבין:

פַּרְק לְבִי פִסּוּק יֵא, יב' יא) פְּנֵשֶׁר יַעִיר קִנּוּ. רז"ל (ספרי) דָּרְשׁוּ מַה שְּׁדָרְשׁוּ בוּ, וְחוּץ מִדְּבָרֵיהֶם יתבאר על דרך אומנם ז"ל (ויק"ר פ"י) כי כשישאל עוברים וצונו אין בעל הדין נוגע בפשטות תחלה אלא מתחיל להעירו בנגעי פתים אחר כך בנגעי בגדים וכו', והוא מאמר פְּנֵשֶׁר יַעִיר קִנּוּ כִּמוֹ כֵּן ה' מְעוֹרֵר בְּנֵיו, גַּם מְעוֹרֵרָם כִּפִּי הִיכַלְתָּ שִׁיזְכְּלוּ עֲמוּד בו כְּאוֹמְרָם ז"ל (כ"ר נ"ה) שֶׁאֵין ה' מְנַסֶּה הָאָדָם אֶלָּא בְּשַׁעוֹר שִׁיזְכֹּל לִסְבֹּל:

ואומרו יפרש פנפיו וגו' על דרך אומנם (ספרי דברים ג' כ"ט) מינו פשוטה לקבל שבים, שאם על ידי הערה שיעיר ה' לישראל יתעוררו לשוב בתשובה תקף ימינו פשוטה, ואמר יפרש לעתיד זה שעורה טעם שיפרש פנפיו מעקרא הוא בשביל שיקחהו לאיש ישראל החוזר בתשובה. שזולת זה לא היה פורש פנפיו, ואומרו ישארו וגו' על דרך אומנם ז"ל (זהר ח"א צ"ב) בפסוק (קהלת ז') ובעל פנפים יגיד דבר, כי יש פת אחת של מלאכים שנקראים בעלי פנפים ושרותם היא

אלוה

1. פרשנו - לאורק כל הדרך - מוציא את הפסוקים מפשוט ומפרש על דרך אליאורית, התוכל לעשר מה מביאו לכך?
2. התוכל לתאר את התנהגות הקב"ה עם ישראל לפי הביאור של פרשנו את הפסוק יא' כאן?
3. איך הוא מפרש את פסוק יב' כאילו להפך מן הנאמר בו ולמה הוא עושה כן?
4. מה רצונו בכל זה?

[י] ימצאהו בארץ מדבר: החבל והחלק הזה מצא אותו שהיה כמו ארץ מדבר, והוא הלך סביבותיו והתבונן בו, כאדם המתבונן על שדה לראות מה הוא צריך; ודרך כלל שמרו כאישון עינו.

[יא] פנשר יעיר קנו: עזב המשל שהוא השדה ובא אל הנמשל שהוא העם, ואמר שהיה משגיח בעין פקוחה עליהם כנשר על בניו. ירחף: ל' התנועעות כמו (ירמיה כ"ג ט') רחפו כל עצמותי, והפיעל מורה על ההתמדה. יעיר: הנכון כפי רש"י: יעיר את קינו בנחת להביאו אל מקום אחר. אברה, הוא העצם.

[יב] בדר ינחנו: בדר נמצא תמיד על הישיבה (בדר ישב, ויקרא י"ג מ"ו, בדר ישבתי ירמיה ט"ו י"ז) לפי נ"ל כדעת אנקלוס והתרגומים הירושלמיים "בדר" חוזר לישראל וינחנו ענינו הושיב כמו במ"א י' כ"ו ומ"ב י"ח י"א. ואין עמו אל נכר: לא עמד בפניו שום אל נכר, כמו (איוב י"ג י"ט) מי הוא יריב עמדי, ארבעה מלכים את החמשה (בראשית י"ד ט') וכן פירש רש"י.

[יג] ירכיבוהו על במתי ארץ: ההליכה על כל דבר שיהיה תיקרא רכיבה, ובמתי ארץ הם המקומות הגבוהים, והמקומות הגבוהים היו בטוחים מאויב, והנה הטעם נתן בידו ארץ עמים חזקים.

[יד] חלב כרים: שומן כרים, ואין מכאן שום חיווק לדברי ראב"ע (ויקרא ז' כ') האומר שהחלב מותר מן התורה. ודרך מליצת השיר הוסיף חלב כליות חטה, לפי שבבהמה חלב הכליות משובח, אמר דרך משל שהאכילם חלב הכליות של חטה, כלומר קמח סלת משובח.

אלוה

1. מיהו החבל והחלק ומי מתענין בו?
2. למה רק בדרך כלל שאלו כאישון עינו?
3. למה פרשנו קובץ הפסוק יא' הוא עובר מן המלך למלך ומה זה מסביר לכך?
4. מהו חידושו הביאור את פסוק יב'?
5. כמה שונה פירושו הפסוק יג' מן המקובל ופירוש מהו פירוש?
6. מה הקושי האפשרי בפסוק יד' ואיך הוא דוחה אותו?

